

Oponentský posudek na diplomovou práci

Olgy Ježkové Králové

Female Genital Mutilation/Cutting v postkoloniálním a genderovém kontextu

Téma této práce je významné a uvedený badatelský přístup nanejvýš žádoucí, takže o relevanci volby tématu není pochyb. Je to v tomto roce již druhá diplomová práce na katedře KGS zaměřená na stejný problém a aplikující kombinaci postkoloniálního, multikulturního a genderového přístupu (první z pera Lucie Poláčkové byla obhájena v červnu). Obě práce se však zásadně liší analyzovaným materiálem, liší se také metody analýzy.

Úvod je značně obsáhlý, a i když je srozumitelná snaha autorky poctivě se vyrovnat s vlastní pozicionalitou a lokací, považuji ho za přetížený. Představují se zde již teoretické diskuse k různým otázkám a také ponor do představení obou analyzovaných prací by patřil spíše do analytické části. Mé námitky jsou sice formální, ale zároveň je to otázka standardní struktury. Neboť v Úvodu naopak chybí, co v něm být má, a to celkový design práce, základní informace o metodě (například uvedení, či metoda CDA je použita a do jaké míry důsledně a podobně), ale chybí i jasně formulovaná výzkumná otázka a případné podotázky a základní odůvodnění volby pramenů.

Teoretická část začíná diskusí k pojmosloví. Přesto, že je srozumitelná autorčina volba, lze výhledově přece jen očekávat tlak na ustálení českého ekvivalentu – jaký by byl v tom případě podle diplomandky vhodný? Jinak zaslouží pochvalu vyrovnání se i s dalšími klíčovými pojmy jako kultura, patriarchát a podobně. Relevantní a dobře zpracovaná je i část věnovaná samotným technikám „ženské obřízky“ a jejich typologii. Přesto bych uvítala explicitní vysvětlení funkčnosti jednotlivých teoretických částí pro vlastní analýzu.

Debata mezi zastánci/zastánkyněmi a odpůrci/odpůrkyněmi zmíněných praktik je samozřejmě rovněž naprosto relevantní, ale vzhledem k debatě kolem postkoloniálních teorií by bylo podle mého názoru záhodno identifikovat, kdo v kterém případě mluví, tj. právě zde si všimnout lokace a pozicionality mluvčích. Tato část je velmi komplexní a zajímavá, ale zároveň i poněkud chaotická a určitě by jí prospělo zarámování debatou o multikulturalismu. Takto je zřejmé, že pozice obou stran se nacházejí v různých teoretických i empirických

rovinách, které se diplomandce míchají a debata tak není dostatečně přehledná. Kvalitně sepsané jsou podkapitoly k legislativě a k mezinárodním aktivitám. Naopak nepovažuji za relevantní historický exkurz (Vznik a původ FGM/C), je nadbytečný a zbytečný a patřil by do jiného typu práce. Naopak bych uvítala více informací o „stavu výzkumu“, tj. o pracích podobných této diplomce, tj. založených na analýze biografii a případně přímo zvolených dvou knih.

Co se týče oddílu Teoretická východiska, jsou dle mého názoru zvolena vhodně. V případě konceptu symbolického násilí autorka zmiňuje možnost odporu – tady se přímo nabízí foucaultovský pojem moci, v němž je možnost odporu přímo podmínkou působení moci. Škoda, že tento teoretický rozměr nebyl využit. Za velmi vhodný považuji i koncept uznání, ale chybí zde nutné propojení obou konceptů – vždyť právě snaha o uznání umožňuje existenci symbolického násilí. Je si toho autorka vědoma? Tato celá část je v podstatě sepsána formou za sebou řazených excerpt z několika málo autorů, bez hlubšího promyšlení a samostatného provázání. A opět i zde považuji za irelevantní různé historické exkurzy, tentokrát ty, jež se týkají historie multikulturalismu. Autorka neřídí pevnou rukou vedení argumentu a nechává se naopak strhávat k tématům, jež nabízejí její zdroje. Výsledkem je pak mimo jiné nadměrný rozsah a nepřehlednost příslušných podkapitol.

Na počátku analytické části je správná poznámka, že obě autorky nejsou reprezentantkami všech žen, jež podstoupily FGM/C, ale bylo by dobré věc otočit a ptát se, čím se obě ženy naopak vyznačují a co by reprezentovat mohly. Není to například právě výrazná artikulace odporu? A je jejich pozice stejná? Větší problém mám však u výzkumné otázky, neboť dle mého názoru má CDA analyzovat diskurz autora/autorky daného textu, nikoli jiných aktérů, o nichž text pojednává. Dle mého názoru v tomto rámci vůbec nelze klást otázku po důvodech přetrvávání rituálů, jež sahají od sociologických po etnografické, ale lze se pouze ptát po naraci o těchto důvodech v daných dílech, přesněji ještě po jejich pozici v rámci multikulturní debaty (vztah k tradici, postavení jednotlivce v ní a podobně), po naraci o vlastní zkušenosti.

V představení feministické metodologie je opět řada věcí, které se k této práci prostě nehodí, patří například do oblasti metody rozhovorů a podobně. Rovněž o pochopení konstruktivismu autorkou nejsem přesvědčena, jak ukazují výše

v souvislosti s výzkumnými otázkami, kdy chybí reflexe právě toho, že zkoumané autorky jsou konstruujícími subjekty. Problém mám také se zdůvodněním vzorku, podle autorky „pro jejich větší autenticitu“ – a tu poznala jak? Chybí kritéria. Představení metody CDA je pak nedostatečné, opět najdeme jen excerpta obecných charakteristik metody z Hendla, opět bez uvědomělého propojení s položením výzkumných otázek, a navíc je skutečně nutné nechat se při analýze vést autoritami v oboru – ať je to Fowler, Fairclough či jiní. Jinak zde hrozí pouze intuitivní postup.

Vlastní analýza (abstrakce jednotlivých diskurzů) potvrzuje mé podezření, že o CDA se v žádném případě nejedná. Je zde představena spíše jakási tematická analýza reflexivity autorek, analýza jejich vlastní analýzy problematiky. U obhajoby by bylo dobré, aby diplomantka osvědčila, že si je vědoma těchto distinkcí mezi narací o situaci a situací samé a problematičností pojmu „realita“. Na tomto místě by také bylo dobré upřesnit otázku reprezentace v dílech obou autorek. Je škoda, že se diplomandka skutečně nezaměřila na problematiku osobní historie odporu u autorek (sama jsem četla Khady, kde je tento proces a jeho návýsost genderový rozměr, detailně popsán).

Nemá smysl tento posudek dál natahovat. Dle mého názoru diplomandka mnohé přečetla, k tématu má angažovaný vztah a sepsala práci z mnoha zdrojů, ale dle mého hlubokého přesvědčení je výsledkem práce velmi zmatená, nezvládnutá ani v jedné její části.

K obhajobě je možné ji pustit pro projevenou snahu, ale hodnocení nemůže být lepší než dobře.

PhDr. Hana Havelková, PhD.

V Roztokách 30. 8. 2014